

МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

METHODS OF TEACHING ENGLISH IN TECHNICAL UNIVERSITIES

Сорокіна М.С.,

orcid.org/0000-0001-6487-1751

*старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін
Приазовського державного технічного університету*

У сучасному світі існує близько двадцяти основних методик викладання англійської мови, серед яких можна виокремити граматико-перекладну, аудіолінгвальну, комунікативну, когнітивну, прямий метод, метод повного занурення та інші. Кожна з них має власні дидактичні переваги й обмеження, однак в умовах технічного закладу вищої освіти вони потребують суттєвої адаптації з урахуванням специфіки професійної підготовки майбутніх інженерів і фахівців технічного профілю.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що англійська мова нині виступає ключовим інструментом доступу до міжнародних науково-технічних ресурсів, професійної комунікації, участі в дослідницьких проєктах та впровадження інноваційних розробок. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, штучного інтелекту та глобалізації освітнього простору методики викладання іноземної мови мають бути не лише адаптовані до нових реалій, а й системно модернізовані відповідно до потреб сучасного ринку праці.

Необхідність поглибленого вивчення проблеми полягає в пошуку ефективних педагогічних рішень, здатних інтегрувати сучасні інструменти штучного інтелекту – онлайн-платформи, системи адаптивного навчання, віртуальні симулятори та цифрові освітні середовища – в навчальний процес зі збереженням фундаментальних принципів викладання іноземної мови.

Крім того, у контексті інтеграційних процесів у Європейському Союзі викладання англійської мови як іноземної в технічних університетах постає складним дидактичним завданням. Оскільки формування іншомовної комунікативної компетентності вимагає регулярної практики, а відповідне мовне середовище часто є обмеженим, засвоєння англійської мови в межах технічної освіти ускладнюється. Подолання зазначених труднощів передбачає перегляд традиційних підходів до навчання та впровадження інноваційних, професійно орієнтованих методик, здатних усунути дисбаланс між теоретичною підготовкою та практичним використанням мови.

Ключові слова: англійська мова для спеціальних цілей (ESP), технічні університети, методика викладання, європейська інтеграція, інженерна освіта, комунікативна компетентність, навчання іноземних мов, інновації в освіті.

In the contemporary world, there are approximately twenty major approaches to teaching English, including the grammar-translation method, the audiolingual method, the communicative approach, the cognitive approach, the direct method, the total immersion method, and others. Each of these approaches has its own didactic strengths and limitations; however, within the context of technical higher education institutions, they require substantial adaptation to the specific professional training needs of future engineers and technical specialists.

The relevance of this study is determined by the fact that English currently serves as a key tool for access to international scientific and technical resources, professional communication, participation in research projects, and the implementation of innovative developments. In the context of the rapid development of digital technologies, artificial intelligence, and the globalization of the educational environment, foreign language teaching methodologies must not only be adapted to new realities but also systematically modernized in accordance with the demands of the contemporary labor market.

The need for an in-depth investigation of this issue lies in the search for effective pedagogical solutions capable of integrating modern artificial intelligence tools – such as online platforms, adaptive learning systems, virtual simulators, and digital learning environments – into the educational process while preserving the fundamental principles of foreign language teaching.

Furthermore, within the framework of integration processes in the European Union, teaching English as a foreign language in technical universities represents a complex didactic challenge. Since the development of foreign language communicative competence requires regular practice and the appropriate language environment is often limited, the acquisition of English within technical education is significantly hindered. Overcoming these challenges requires a reassessment of traditional teaching approaches and the implementation of innovative, professionally oriented methodologies capable of eliminating the imbalance between theoretical instruction and practical language use.

Key words: English for Specific Purposes (ESP), technical universities, teaching methodology, European integration, engineering education, communicative competence, foreign language education, educational innovation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та зростання ролі інновацій англійська мова стала ключовим інструментом професійної комунікації майбутніх інженерів. Проте традиційні підходи до викладання

іноземної мови у технічних університетах часто не забезпечують належного рівня практичної підготовки. Існує потреба у переосмисленні та адаптації методик викладання відповідно до професійних потреб студентів технічних спеціаль-

ностей, умов освітнього середовища та викликів Індустрії 4.0.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники (Д. Хаймс, С. Савінйон, Дж. Гармер, Дж. Річардс, Т. Роджерс) підкреслюють значення комунікативного підходу, інтеграції технологій, а також зміщення акценту на практичну діяльність студентів. Розвиток професійно орієнтованих методик, таких як ESP та CLIL, висвітлюється у працях Є. Бочарової, А. Галкіної та інших вчених. Низка досліджень присвячена ефективності змішаного навчання (Blended Learning) у фаховій підготовці. Водночас питання комплексного застосування методик у технічних університетах досі залишається недостатньо розробленим.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати основні групи методик викладання англійської мови у технічних університетах, визначити особливості їх застосування, порівняти їх ефективність та обґрунтувати необхідність інтегрованого підходу з використанням сучасних цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день існує понад десять методик викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти. Усі їх умовно можна поділити на чотири основні групи.

До першої групи належать традиційні, або так звані класичні, методики. До них можна віднести граматико-перекладний метод, за якого акцент робиться на перекладі та граматиці; аудіолінгвальний метод, що ґрунтується на багаторазовому повторенні мовленнєвих зразків; а також прямий метод, коли викладання здійснюється переважно через усне мовлення та демонстрацію навчального матеріалу.

Друга група – це комунікативно орієнтовані методики. Тут можна виокремити, зокрема, Task-Based Learning (TBL), коли навчання відбувається через виконання практичних завдань, пов'язаних із майбутньою інженерною або науковою діяльністю.

Третя група об'єднує професійно орієнтовані методики. До них належать ESP (English for Specific Purposes) – англійська мова для спеціальних цілей (наприклад, English for Engineers, English for IT); CLIL (Content and Language Integrated Learning) – інтегроване навчання предмета і мови, що застосовується в інженерних дисциплінах; Project-Based Learning (PBL) – навчання через виконання технічних проєктів; а також Case Method (кейс-метод) – аналіз професійних ситуацій і проблем.

Четверта й остання група охоплює сучасні інноваційні та змішані методики. До неї належать Blended Learning (змішане навчання) – поєднання очного та онлайн-форматів; Flipped Classroom (перевернутий клас) – коли студенти опановують теорію вдома, а на заняттях виконують практичні завдання; Digital / Online-Based Approach – використання онлайн-платформ, симуляторів, інженерних форумів, VR-середовища та інших цифрових інструментів; а також Collaborative Learning (кооперативне навчання), за якого основна робота здійснюється в командах над технічними проєктами англійською мовою.

Розглянемо по одній методиці з кожної групи. Виокремимо прямий метод із першої групи. Саме він є одним із найбільш традиційних і водночас актуальних підходів, що заслуговує на окрему увагу. Ефективність цього підходу підтверджують і українські дослідники. Так, у науково-методичній статті Я. Бельмаз та О. Горovenko підкреслюється, що використання стратегій прямого навчання сприяє формуванню високого рівня англомовної лексичної компетентності студентів [1]. Проведений експеримент засвідчив позитивний вплив системи практичних завдань на засвоєння іншомовної лексики, а також отримав схвальні відгуки від учасників, що підтверджує актуальність прямого методу в сучасній системі викладання іноземних мов.

У дослідженні Я. Бельмаз і О. Горovenko, присвяченому застосуванню стратегій прямого навчання під час викладання англійської мови, метою експерименту було визначити рівень сформованості англомовної лексичної компетентності та перевірити ефективність використання прямих стратегій (когнітивних, пов'язаних із пам'яттю та компенсаторних). Експеримент складався з трьох етапів: констатувального (оцінювання вихідного рівня), формувального (застосування комплексу вправ) і контрольного (аналіз результатів).

Прямі стратегії навчання включали завдання на запам'ятовування й використання нової лексики, формування словосполучень, роботу з автентичними вправами, застосування методів асоціацій, сторітелінгу та компенсаторних мовленнєвих кліше. Результати експерименту показали, що ці стратегії позитивно впливають на формування лексичної компетентності студентів, сприяють розвитку комунікативних навичок і отримали високу оцінку з боку учасників. Таким чином, прямий метод підтверджує свою актуальність у сучасній системі викладання іноземних мов, особливо в умовах орієнтації на практичне володіння англійською мовою.

Із другої групи заслуговує на увагу методика Task-Based Learning (TBL). Методика Task-Based Learning (TBL), або навчання на основі виконання завдань, орієнтована на практичну діяльність студентів через виконання завдань, метою яких є моделювання реальних професійних ситуацій. Заняття, побудоване за цією моделлю, зазвичай відбувається таким чином. Спочатку викладач подає новий мовний матеріал у зрозумілому контексті, щоб донести його значення. Це можна зробити різними способами: за допомогою тексту, опису ситуації, діалогу тощо. Далі студенти переходять до етапу контрольованої практики, де їм пропонується повторювати вивчений матеріал хором або індивідуально, заповнювати пропуски, зіставляти частини речень тощо. На цьому етапі важливо, щоб студенти правильно використовували мовні форми та почувалися більш упевнено під час їх уживання.

На завершальному етапі відбувається продуктивне використання матеріалу, яке також називають етапом вільної практики. Студентам пропонується комунікативне завдання, наприклад рольова гра, під час якої вони мають використовувати вивчений матеріал, а також іншу лексику й граматику, засвоєну раніше й доречну для виконання поставленого завдання. До таких завдань можна віднести аналіз технічної документації, підготовку звіту про виконану роботу або проведення презентації технічного проєкту. На думку Ж.Шатрової, використання цього підходу робить процес вивчення мови більш змістовним і наближеним до реальної інженерної практики [12, с. 40–47].

Що стосується комунікативного методу, то, за В. Глотовою, комунікативний метод викладання англійської мови зосереджений на формуванні здатності до спілкування, а перспективи його розвитку пов'язані з інтеграцією сучасних технологій, таких як платформи для онлайн-навчання та мобільні застосунки, що сприяють формуванню комунікативної компетентності через інтерактивні завдання й живе спілкування. Розвиток цього методу також передбачає врахування культурних і соціальних аспектів мови, щоб здобувачі освіти могли успішно використовувати мову в різних ситуаціях [4, с. 93–97].

Комунікативний підхід у викладанні іноземних мов сформувався у 1960–1970-х роках на основі методичних і соціолінгвістичних досліджень. Вагомий внесок у його розвиток зробив британський лінгвіст М. А. К. Халлідей, засновник функціональної лінгвістики, який розглядав мову як засіб соціальної взаємодії та систему, що реа-

лізує комунікативні функції [5, с. 12]. Канадський методист Х. Х. Стерн у своїй фундаментальній праці *Fundamental Concepts of Language Teaching* узагальнив методологічні засади мовної освіти та наголосив на необхідності орієнтації на комунікативні цілі [13, с. 44].

Американський соціолінгвіст Д. Гаймс увів поняття **communicative competence**, визначивши його як здатність використовувати мову в різних соціальних і культурних контекстах [7, с. 269]. Ця концепція стала центральним положенням нового підходу. С. Савін'йон запропонувала практичну модель реалізації комунікативної компетентності в аудиторії, довівши ефективність методики, у межах якої на заняттях відтворюються реальні ситуації спілкування [11, с. 35].

Сучасні дослідники методики викладання англійської мови продовжують розвивати ідеї комунікативного підходу, акцентуючи увагу на його адаптації до умов цифровізації та мінливого освітнього середовища. Так, Дж. Гармер підкреслює необхідність підтримання балансу між виконанням комунікативних завдань та усвідомленим засвоєнням граматичного матеріалу, а також зазначає значущість поєднання комунікативного підходу з технологіями **blended learning** і цифровими ресурсами [6, с. 75]. В свою чергу, Дж. Ричардс і Т. Роджерс розглядають комунікативне навчання як «живий метод» та приділяють особливу увагу розвитку напряму *task-based learning* (TBLT), який вони трактують як еволюційний етап комунікативної методики [10, с. 96].

Таким чином, комунікативний метод був осмислений як комплексна дидактико-методична система, в основі якої лежить принцип пріоритету мовленнєвої взаємодії, функціональності та автентичності навчальних завдань, що зробило його одним із найбільш затребуваних і ефективних підходів у викладанні англійської мови. Що стосується застосування цієї методики в технічних закладах вищої освіти, слід відзначити її адаптивність і здатність інтегруватися в професійно орієнтоване навчання. Комунікативний підхід дозволяє формувати у студентів не лише загальні мовні компетентності, а й розвивати вміння використовувати англійську мову у спеціалізованих сферах – інженерії, інформаційних технологіях, енергетиці та інших галузях.

Особливого значення набуває використання автентичних матеріалів – технічної документації, наукових статей, інструкцій, що сприяє розвитку навичок професійної комунікації. Крім того, упровадження комунікативної методики в поєднанні з цифровими технологіями та інструмен-

тами штучного інтелекту (віртуальні симулятори, онлайн-платформи, адаптивні навчальні системи) забезпечує високий рівень мотивації студентів до вивчення англійської мови.

Із третьої групи розглянемо методику CLIL (Content and Language Integrated Learning), яка передбачає одночасне вивчення іноземної мови та фахового предмета шляхом їх інтеграції в єдиний навчальний процес. Для студентів інженерних спеціальностей це означає опанування англійської термінології та мовних навичок паралельно з вивченням профільних дисциплін, таких як фізика, програмування або електротехніка.

Такий подвійний акцент навчання приносить суттєву користь студентам інженерних спеціальностей, готуючи їх до міжнародного ринку праці та формуючи цілісне розуміння дисципліни завдяки взаємозв'язку предметного й мовного компонентів. Ключові елементи підходу включають одночасну орієнтацію на зміст і мову, використання англійської як мови міжнародного спілкування (*lingua franca*), а також застосування моделі «чотирьох С» (4Cs Framework) – Content, Communication, Cognition, Culture – як методологічної основи організації процесу викладання та навчання.

На думку Є. П. Бочарової та А. Галкіної, використання методу CLIL забезпечує більш глибоке засвоєння знань студентами як у мовній, так і в професійній сфері¹. Зарубіжні дослідження також підкреслюють, що цей метод сприяє формуванню стійкої мотивації в здобувачів освіти, оскільки іноземна мова розглядається як засіб опанування професійного змісту [2, с. 78–83].

На підставі проведених досліджень можна виокремити три основні складові професійного профілю викладача CLIL: ґрунтовні знання фахової дисципліни, педагогічний досвід і методичні навички, а також високий рівень володіння іноземною мовою.

У науковій літературі також згадуються труднощі, з якими стикаються викладачі CLIL, зокрема значне збільшення обсягу роботи та міжособистісні конфлікти, що виникають у процесі впровадження цієї методики. Слід зауважити, що більшість наявних досліджень присвячена досвіду викладачів початкової та середньої школи, які застосовують CLIL, тоді як описи досвіду викладачів закладів вищої освіти в науковій літературі трапляються вкрай рідко.

У сучасному контексті цифровізації з четвер-

тої групи методика змішаного навчання (Blended Learning) стає одним із найбільш ефективних і гнучких підходів до викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти. Цей метод поєднує традиційні очні заняття з цифровими технологіями та онлайн-інструментами навчання, що дозволяє викладачам безпосередньо взаємодіяти зі студентами, а також передбачає їхню самостійну роботу. Такий комбінований підхід сприяє глибшому залученню студентів до навчального процесу, індивідуалізації навчання та інтеграції професійно орієнтованого навчання, спрямованого на розвиток мовних навичок.

Модель змішаного навчання дозволяє створювати динамічне освітнє середовище, яке враховує різні стилі сприйняття інформації та сприяє формуванню самостійності у студентів. Використання цифрових платформ, таких як Moodle, Google Classroom або MS Teams, розширює межі традиційної аудиторії та забезпечує безперервність навчання. Це особливо актуально для студентів технічних спеціальностей, які працюють з інформаційними технологіями та використовують спеціалізоване програмне забезпечення.

У контексті технічної освіти змішане навчання сприяє інтеграції фахових дисциплін і оволодінню іноземною мовою. Наприклад, онлайн-компоненти можуть включати інтерактивні модулі з інженерної термінології, відеолекції міжнародних експертів, тоді як очні заняття спрямовані на розвиток комунікативних навичок, роботу в команді та практичне застосування мови в інженерних ситуаціях. Така інтеграція сприяє розвитку як мовної, так і професійної компетентності.

Крім того, змішане навчання сприяє розвитку критичного мислення та навичок розв'язання проблем, оскільки студенти часто працюють з автентичними матеріалами, аналізують кейси та презентують результати проєктів англійською мовою.

Попри очевидні переваги, впровадження змішаного навчання в технічних закладах вищої освіти стикається з низкою труднощів. До них належать необхідність інституційної підтримки, наявність розвиненої цифрової інфраструктури та підготовка викладачів до використання освітніх технологій. Окрім того, викладачам необхідно адаптувати традиційні навчальні матеріали до змішаного формату, забезпечуючи узгодженість онлайн- та офлайн-компонентів.

Водночас численні дослідження підтверджують, що за умови ефективної інтеграції цей підхід сприяє підвищенню рівня володіння мовою, зрос-

¹ Bocharova E.P., Galkina A. Innovative methods of teaching English for special purposes in a technical university // *Philological sciences*. – 2020. – No. 4. – P. 78–83.

тання залученості студентів і кращій підготовці до участі в міжнародному професійному середовищі. У цьому сенсі змішане навчання (Blended Learning) є не лише методичною інновацією, а й стратегічним кроком до модернізації мовної освіти в технічних університетах, що відповідає вимогам Індустрії 4.0 та цифрової економіки.

Отже, аналіз представлених чотирьох груп методик викладання англійської мови в технічних закладах вищої освіти дає підстави зробити висновок про необхідність їх комплексного застосування з урахуванням цілей професійної освіти, рівня мовної підготовки студентів і специфіки інженерних дисциплін.

Традиційні методики (граматико-перекладний, аудіолінгвальний, прямий методи) й надалі зберігають свою цінність на початкових етапах навчання, коли необхідно систематизувати граматичні знання та закласти основу мовної компетентності. Вони забезпечують точність, структурованість і формують базовий мовний фундамент.

Комунікативно орієнтовані підходи (Communicative Language Teaching, Task-Based Learning та ін.) сприяють розвитку практичних навичок спілкування й дозволяють студентам використовувати мову як інструмент професійної комунікації. Ці методи роблять навчання більш осмисленим і наближеним до реальних умов інженерної діяльності.

Професійно орієнтовані методики (ESP, CLIL, PBL, Case Method) є найбільш значущим напрямом у навчанні студентів технічних спеціальностей, оскільки забезпечують інтеграцію мовної та професійної підготовки. Вони формують у студентів здатність використовувати англійську

мову в контексті майбутньої професії, розвивають термінологічну компетентність і когнітивні навички, необхідні для роботи в міжнародному науково-технічному середовищі.

Сучасні інноваційні та змішані методики (Blended Learning, Flipped Classroom, Digital-Based Approach, Collaborative Learning) відображають тенденції цифровізації та глобалізації освіти, забезпечуючи гнучкість, інтерактивність і індивідуалізацію навчання. Вони дозволяють поєднати переваги очного й дистанційного форматів, розширюють доступ до автентичних матеріалів і сприяють розвитку цифрової грамотності.

Загалом ефективне навчання англійської мови в технічних закладах вищої освіти має ґрунтуватися на синтезі всіх чотирьох груп методик. Їх поєднання дозволяє забезпечити баланс між теоретичною підготовкою та практичними навичками. Такий інтегрований підхід сприяє формуванню комплексної професійно-мовної компетентності, необхідної сучасному інженерові в умовах глобальної науково-технічної взаємодії.

Висновки. Комплексний аналіз показує, що жодна методика не є універсальною для технічної освіти. Ефективне викладання англійської мови у технічних університетах вимагає інтегрованого підходу, який поєднує чотири групи методик, враховує професійні потреби студентів і відповідає сучасним тенденціям цифровізації та вимогам європейського освітнього простору. Застосування інноваційних технологій і професійно орієнтованих методів сприяє формуванню високого рівня іншомовної комунікативної та професійної компетентностей майбутніх інженерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Belmaz Ya., Horovenko O. Applying Direct Language Learning Strategies When Teaching English ResearchGate, 2023. URL: <https://www.researchgate.net/publication/> (дата звернення: 01.10.2025).
2. Bocharova E. P., Galkina A. Innovative methods of teaching English for special purposes in a technical university. *Philological Sciences*, 2020, № 4. P. 78–83.
3. Ellis R. *Reflections on Task-Based Language Teaching*. Bristol ; Blue Ridge Summit, PA : Multilingual Matters, 2018. 312 p. (Second Language Acquisition; Vol. 125).
4. Глотова В. Комунікативний метод викладання англійської мови: перспективи розвитку. *Studia methodologica*, 2016, вип. 42. С. 93–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/studmethod_2016_42_14 (дата звернення: 01.10.2025).
5. Halliday M. A. K. *Explorations in the Functions of Language*. London : Edward Arnold, 1973. 150 p.
6. Harmer J. *How to Teach English*. 2nd ed. Harlow : Pearson Longman, 2015. 288 p.
7. Hymes D. On Communicative Competence. In: *Sociolinguistics* / J. B. Pride, J. Holmes (eds.). Harmondsworth : Penguin, 1972. P. 269–293.
8. Nunan D. *Task-Based Language Teaching*. Cambridge, UK ; New York, NY : Cambridge University Press, 2004. 280 p. (Cambridge Language Teaching Library).
9. Pratap C., Alapati R. N. H. CLIL: A New Trend of Teaching English to Engineering Students. *Journal of Namibian Studies*, 2022, № 32. P. 310–315.

10. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 278 p.
11. Savignon S. J. Communicative Competence: Theory and Classroom Practice. Reading, Mass. : Addison-Wesley, 1983. 240 p.
12. Shatrova Zh. Teaching English to Engineering Students in the Contemporary World: A Case Study on Ukrainian and Turkish Universities. Academia.edu, 2021. P. 40–47.
13. Stern H. H. Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford : Oxford University Press, 1983. 578 p.
14. Willis D., Willis J. R. Doing Task-Based Teaching. 5th print. Oxford : Oxford University Press, 2011. 236 p. (Oxford Handbooks for Language Teachers).
15. Weller D. Principles for Designing Better Tasks TEFL Training Institute Podcast, 2023. URL: <https://tefltraininginstitute.com> (дата звернення: 01.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 14.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025